

MELE HÜSEYNÊ BATEYÎ'NİN MEWLİD-İ NEBÎ ADLI ESERİ İLE MELE SÜLEYMAN KURŞUN'UN MEWLİDA PÊXEMBER ADLI ESERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Hasan KARACAN¹, Nurettin AYKUT²

Özet

Bu çalışmada dokuz sene önce yazımı biten ve Kürtçenin Kurmanci lehçesiyle yazılan Mele Süleyman Kurşun'un Mewlida Pêxember mevlidi ile Kürtçenin Kurmanci lehçesinde yazılmış olan en eski mevlidi olarak kabul edilen Mele Hüseyne Bateyî'nin Mewlid-i Nebi mevlitlerinin tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca bu mevlitlerde işlenen konular esas alınarak tasnif edilmiştir. Bu çalışmada; Birinci bölümde mevlidin tanımı, tarihi seyri, mevlitlerin konuları ve yazarların hayatları, ikinci bölümde ise mevlitlerde kullanılan dil üslubu incelenmiştir. Daha sonra mevlitler işlenen konular ve kullanılan rivayetler bakımından da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mewlida Bateyî, Mele Hüseyne Bateyî, Süleyman Kurşun, Mewlida Pêxember, Kurmancî mevlîd

Abstract

In this study; Mele Suleyman Kursun's Mewlida Pêxember mawlida, which ceased writing nine years ago and was written with Kurmanci dialect of simple Kurdish, and Mele Huseynê Bateyî's Mewlid-i Nebi mawlid, which was accepted as the oldest mawlida, and the subjects handled in these mawlid, have been sorted out and introduced. In this study; in the first part, the definition of mawlida, historical journey, the subjects of mawlida, lives of the authors and in

1 Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Öğretim Üyesi

2 Dicle Üniversitesi, Kürt Dili ve Kültürü Yüksek Lisans Öğrencisi

the second part, language style which is used in mawlida have been examined. Later, original mawlida has been examined in that subjects handled and romours used, too.

Key Words: Mawlida Bateyî, Mele Huseynê Bateyî, Süleyman Kursun, Mewlida Pêxember, Kurdish Mawlid

Kurte

Di vê xebatê de *Mewlida Pêxember* a Mele Silêman KURŞUN ya ku berî niha bi neh salan, xwerû bi Kurdiya Kurmancî hatibû nivîsîn û yekem mewlûda Kurdî Kurmancî, *Mewlid-i Nebi* ya Mele Hüseyne Bateyî hatiye berawirdkirin. Herdû berhem hatine nasandin û mijarên wan hatine senifandin. Di beşa yekem de, pênameya mewlûdê, dîroka wê, naveroka mewlûdan û jiyana nivîskarên wan hatiye destnîşankirin. Di beşa duyem de, ji aliye naverok û ruxsarê ve mewlûd hatine vekolinkirin. Paşê li mijarên mewlûdan û rîwayetên ku di wan de hatine bi kar anîn jî hatiye rawestan.

Peyvên Sereke: Mewlida Bateyî, Mele Hüseyne Bateyî, Süleyman Kurşun, Mewlida Pêxember, Mewlida Kurmancî

Giriş

"Arapça "v, l, d" kökünden türemiş bir kelime olan mevlit; doğma, doğum yeri, doğum zamanı, anlamlarına gelen bir kelimedir. Edebiyat terimi olarak ise, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu başta olmak üzere Onun hayatı, mucizeleri, savaşları, güzel ahlakı, miracı, vefatı ve hilyesini anlatan eserler anlamına gelmektedir. Mevlitlerde, genel olarak, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu (velâdet), peygamber oluşu (risalet), Mekke'den Medine'ye gidişi (hicret), göğe yükselişi (mî'râc) ve vefatı (rîhlet) gibi ortak konular işlenir" (Demirel, 2014: 1).

Dini edebiyatımızın en önemli türlerinden biri, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in meziyetlerini genellikle manzum ve mesnevi tarzında anlatan mevlit türüdür. Mevlit yazan şâirler; Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumunu, hayatını, başta miraç olmak üzere birtakım mucizelerini ve ölümünü kaleme almışlardır (Şengün, 2008: 420).

Bu çalışmada, Mele Hüseyne Bateyî mevlidinin Mele Süleyman Kurşun mevlidinin üzerindeki etkisi nedir? Mele Hüseyne Bateyî mevlidinin yazıldığı tarihteki Kürtçe ile şu an yazılan Kürtçe'nin farkı var mıdır? gibi sorulara cevaplar verilmiştir.

Yukarıdaki sorular çerçevesinde oluşan problemimiz literatür taraması ve alan çalışması ile çözülmeye çalışılmıştır. Öncelikle daha önce yapılan mevlit karşılaştırmaları ve Kürtçe mevlitler incelenmiştir. Mewlida Pêxember'in yazarı Mele Süleyman KURŞUN ile görüşülmüştür. Medresede eğitim gören alimlerle

mülakatlar yapılmıştır. Zaman zaman mevlidin okunduğu merasimlere katılıp gözlemlerde bulunulmuştur.

Kürtçenin Kurmanci lehçesinde yazılmış ve Kürtçede en eski mevlit olarak kabul edilen Mele Hüseyinê Bateyî'nin Mevlid-i Nebi adlı eseri ile Kürtçe'nin Kurmanci lehçesiyle yazılan Mele Süleyman KURŞUN'un Mevlida Pêxember adlı eserinin metin karşılaştırmaları yapılmıştır. Çalışmayı özel kılan yönlerinden biri, Kürtçe'nin Kurmanci lehçesiyle yazılan Mele Süleyman KURŞUN'un Mevlida Pêxember mevlidinin daha önce üzerinde herhangi bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

A)Mevlit Türü ve Tarihi Gelişimi

a)Mevlit Kelimesinin Tanımı

Mevlit kelimesi İslam dünyasında öncelikle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğum günü anlamında kullanılmış olup daha sonra bu kelimenin anlamı genişlemiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)doğumu için düzenlenen merasim, yazılan menkıbe, eser, bayram ziyareti vs. manalar mevlit kelimesinin sonradan kazandığı anlamlardır. Bununla beraber Müslümanlar arasında mevlit kelimesi, tek başına kullanıldığında, Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu, doğum günü ve onunla ilgili merasimler akla gelmektedir (Çağmar, 2004:14).

Mevlit kelimesi terim olarak farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu farklı anlamlardan bazılarını şu şekilde sıralanabilir: 1- Peygamberimiz Hz. Muhammed'in dünyaya gelişini ve o andaki hâdiseleri, vakaları anlatan menkıbelerdir. 2. Bir kimsenin doğumu münasebetiyle yapılan merasimlerdir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in dünyaya gelişi bir ferahlık, kurtuluş ve müjde olduğundan, doğumu da bir bayram olarak telakki edilmekte ve bu münasebetle kutlanmaktadır.3- Mekân, yer ismi olarak kullanılmakta ve Mevlidü'n-Nebî şekliyle, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğduğu eve denilmektedir. 4-Herhangi bir kimsenin özellikle de Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumunu ifade eder. 5- Arapça bir kelime olup: bir kimsenin doğduğu zamana denir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in İslam dinindeki yeri ve önemi göz önüne alındığında kelime, O'nun doğduğu zamana işaret olmak üzere has (özel) isim olarak kullanılır.6- Mevlit merasimlerinde çeşitli ikramların yapılması ve bu törenlerin yaygınlaşması neticesinde kelime zamanla bayram ve ziyafet manasını da kazanmıştır (Şengün, 2008:423).

b) Mevlit Türünün Tarihi Gelişimi

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) doğumunun topluca kutlanması Müslüman toplumunun çoğunda yaygın bir âdet olarak bulunmaktadır. Bu gelenek resmi veya gayri resmi bir şekilde gerçekleşmektedir. Ancak bu geleneğin ne zaman ve kimin tarafından başlatıldığını tam olarak tespit etmek oldukça zordur. Özellikle halk arasında mevlitler ile ilgili yapılmış gayri resmi toplantıların ne zaman başladığını tespit etmek daha zordur. Bazı rivayetlere göre Abdulmutta-

lib (ö.m:579) Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumundan yedi gün sonra Mekke'de Kureyşlilere büyük bir yemek ziyâfet vermiş ve ona Arapların o güne kadar kullanmadıkları 'Muhammed' adını verdiğini ifade etmiştir. Fakat mevlit kutlamalarının buna dayandırılması mümkün değildir. Çünkü Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) doğum gününün kutlanması en az birkaç yüzyıl sonra ortaya çıkmıştır. Nitekim tüm kaynaklarda mevlidin en erken olarak hierî 3. asırdan sonra ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Çağmar, 2004:15).

"Hz. Peygamber'e duyulan derin saygının bir tezahürü olarak meydana getirilen bu eserler, asırlardır Müslüman toplumlar tarafından kutlanan mevlit törenlerinde okunmakta, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu bir bayram ve şenlik havası içerisinde kutlanmaktadır. Bu kutlamaların en önemli bölümlerinden birini kaleme alınan eserlerin, mevlithanlar tarafından okunması oluşturmaktadır"(Şengün, 2008:425).

Bugünkü uygulamaya benzer ilk mevlit Selçukluların Erbil Atabeyi M. Gökbörü (ölm. 1232) döneminde yapılmıştır. Bu mevlitler halka açık idi. Genel kabule göre, bilinen ilk mevlit de bu dönemde hadis bilgini İbnü Dihye (ölm. 1235) tarafından yazılmış olup kendi devrinde de oldukça popüler olmuştur. Bu tarihlerden sonra mevlit okutma geleneği ve yeni mevlitler yazma uğraşısının kısa sürede İslam Âlemi'nin topraklarında yaygınlaştığı görülmektedir (Yanmış,2012:118).

B)Şairler Hakkında Bilgi:

a) Mele Hüseyinê Bateyî ve Eserleri:

Mele Hüseyinê Bateyî 1417–1495 yılları arasında Hakkâri çevresinde yaşamıştır. Şırnak ili Beytüşşebap ilçesi Bate köyünde dünyaya gelmiştir. 1670–1750 yılları arasında yaşadığı sanılmaktadır. Hüseyinê Bateyî'nin adı konusunda farklı bilgiler vardır. Jaba ve tarihçi İzady, Bateyî'nin isminin Ahmet olduğu kanısındadır. Bugün Diyarbakır'da yaygın olarak satılan bazı mevlit kitaplarında ise, Hasan Ertüşî ismi kullanılmaktadır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Hasan_Ertu%C5%9Fi). Fakat genel kanaat olarak adının Hüseyin olduğu yönündedir. Şiirlerinde genelde "Bateyî" mahlasını kullanmıştır. Küçüklüğünden itibaren ilim meclislerinde bulunmuş, ilk eğitimine ağabeyinin hocalık yaptığı köyde başlayan Batêyî, 15 yaşına kadar medresedeki derslere devam etmiştir. Sonrasında Hakkâri ve Bahçesaray'da medrese derslerini takip etmiştir. Bahçesaray'daki medrese yaklaşık 300 öğrencinin eğitim aldığı dönemin büyük bir medresesiydi. Erbil, Musul, Dohuk gibi yerlerde de medrese eğitimi almıştır. Dini ilimler yanında tıp ve edebiyat sahasında da kendini yetiştirmiştir. Mele Hüseyinê Bateyî'nin yazdığı mevlidin dışında Divan'ı ve klasik dönem Kürtçenin zirvesi kabul edilen Zembilfiroş adlı mesnevisi de vardır. Bahçesaray'da medresede hocalık yaptığı dönemde çığ altında kalıp vefat etmiştir. Kabri doğduğu köyde olan Bateyi halk tarafından ziyaret edilmektedir (Yanmış, 2012:119).

b) Mele Süleyman Kurşun ve Eserleri

Müderriş ve yazar, 1952 yılında Batman'ın Gerçüş ilçesine bağlı Mıdêlbê (Bağlıca) köyünde doğdu. 1968 yılında Kur'an-ı Kerim'i hıfzettikten sonra İslami ilimler tahsiline başladı. Temel eğitimini, bölgenin tanınmış âlimlerinden olan Molla İsmail Efendi'nin yanında tefsir, hadis, fıkıh, akaid, nahv, sarf ve mantık gibi dersler alarak tamamladı. Daha sonra da Batman'da Şeyh Fahrettin Efendi, Batman Cander köyünde Molla Ramazan Efendi ve şark bölgesinin yetkin âlimlerinden ders aldıktan sonra, icazetnamesini Bismil'in Arapkent köyünde ikamet etmekte olan Şeyh Muhammed Arapkendî hazretlerinden aldı. Böylece tüm İslami ilimler konularında görüş belirtme yetkisine sahip olmuştur. Molla Süleyman Kurşun "mürşidim" diye nitelendirdiği Şeyh Muhammed Arapkendî'den hem ilimde, hem de istikamet sahibi olmasından istifade etmiştir. Arapça, Farsça, Kürtçe ve Türkçe bilmekte olan Mele Süleyman KURŞUN, çok sayıda talebe yetiştirmiştir. Güneydoğu bölgesinde birçok camide vaaz ve dersler vermiş, halkın sevip saydığı ve itibar ettiği bir âlim olmuştur. Çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmış olan yazıları 1995 yılında "Makaleler" adlı kitabında bir araya getirilmiştir. 1994 yılında yazmaya başladığı "Divan"ını 2001 yılında tamamlayarak neşre hazır hale getirmiştir. İlmî çalışmalarına, vaaz ve sohbetlerine İstanbul'da devam etmekte olan Molla Süleyman Kurşun evli ve 10 çocuk babasıdır (Kurşun,2002:4).

C)Mewlida Pêxember ve Mewlid-i Nebî'nin Karşılaştırılması

a) Eserlerin Adı:

Hüseyinê Ertuşî eserinin iki beytinde de belirttiği gibi adının Mewlid-i Nebî olduğunu çok açık bir biçimde söyler.

*Herkesê guhdarê mevlûda nebî
Dirhemek bit serfê mevlûda nebî*

*Dergehê mizgîniyan dê lê vebî
xeyrekî mezin ji bo hasil dibî*

Süleyman Kurşun da eserinin adının 'Mewlida Pêxember' olduğunu Latince yazılan beyit kısmının başında çok açık biçimde ifade eder. Ayrıca dua kısmında üç yerde mevlidin adının 'Mewlida Pêxember' olduğunu yazmıştır. (Kurşun, 2010: 12)

b) Eserlerin Yazılma Tarihleri:

"İlk Kürtçe mevlit Mele Hüseyinê Bateyî tarafından 1467 yıllarında yazılmıştır" (Yanmış, 2012: 118).

Süleyman Kurşun "Mewlida Pêxember" adlı eseri 23 Mayıs 2002 tarihinde yazmıştır. Bu bilgi mevlidin dua kısmının sonunda şöyle yer almaktadır:

*"Tarixa bidawibûna mevlidê Roja îne 12 meha Rebûlewwelê sala 1423 yê
koçî Ku rastî 23 meha Gulanê sala 2002 yê"* (Kurşun, 2010:48).

c) Eserlerin Beyit Sayıları:

Mewlid-i Nebi adlı eserde bölümler arasında;

"Ger divêtin hun ji narê bin necat

Bî'îşq û şewqek hûn bibêjin esselat" beyti nakarat olarak 19 kez yazılmıştır.

"Hüseynê Bateyî mevlidinde 585 beyit bulunmaktadır "(Yergin, 2015:100).

Mewlida Pêxember adlı eserde ise;

"Ger divên win mehdera wî her tamam

Ser bixwînin pîrr selat u pîrr selam" beyti nakarat olarak 14 kez yazılmıştır.

Mewlida Pêxember adlı eser 286 beyitten oluşmaktadır. (Kızıl, Şingâr, Çetin, 2015:86)

d) Eserlerin Vezinleri:

Mewlid-i Nebi ve Mewlida Pêxember adlı eserlerin her ikisinin de; **fâ'ilâtün/fâ'ilün** kalıbıyla yazıldığı görülmektedir.

Her iki eserden de örnek verilirse;

Mewlid-i Nebi:

"Ew Xwedayê malikê mulkê 'ezîm

daye me mîrasa Qur'ana Kerîm. "

Mewlida Pêxember:

"Lê mirov û cin Ewî serbest kirin

Hin di rê de rast diçin, hin şaş dirin. "

e) Eserlerin Yapıları:

Yukarıda da belirtildiği gibi Mewlida Pêxember adlı eserin Mewlidi-Nebi'den farklı olarak ilk kısımda pêşgotin (önsöz) beyitlerden sonra du'ayê mewlidê (mevlit duası), ferhengok (sözlük) kısımları bulunmaktadır. Her iki mevlidin beyit sayı ve isimleri ise şöyledir:

	Mewlid-i Nebi		Mewlida Pêxember
1	Hemd bo Xwedê	1	Armanca Afirandina Heyînê
2	Selat ji bo Pêxember	2	Rewşa 'Ereban a beri Îslamê û pêwistiya bi wehye
3	Xêra xwendina mewlidê	3	Merhaba
4	Afirandina ronahiya Pêxember	4	Çêbûna wî heyânî Peyxemberiya wî

5	Afirandina Adem Pêxember	5	Kesayetiya wî
6	Neseba Pêxember	6	Tevgera wî bi mal û malbata wî re
7	Bûna 'Ebdullah û geheştina ronahiya bo wî	7	Tevgera wî bi civatê re
8	Bergeryana Cihûyan da 'Ebdullah bikujin	8	Tevgera wî digêrl jaran
9	Zewaca 'Ebdullahû Amîneyê	9	Tevgera wî bi kar û karkeran re
10	Giraniya Amîneyê bi Pêxember	10	Dilovaniya wî
11	Bûna Pêxember	11	Dadperweriya wî
12	Merhaba	12	Comerdiya wî
13	Ew tiştên li şeva bûnê çêbûne	13	Tîrsa wî ji Xweda
14	Ew nîşanên 'Ebdulmuttelib di wê rojê de dîtin	14	Du'ayên wî
15	Hatina Helîma se'dî no Mekkehê û birina Pêxember	15	Doz û tundiya wî ji bo heqiyê
16	Zivirîna karwanê se'diyan ji Mekkehê		
17	Pêxember li nav ûcaxa se'diyan		
18	Zivirîna Pêxember li Mekkehê		
19	Paşgotin- Dua		

f) Eserlerin Konuları:

Hüseyne Bateyi'nin Mevlid-i Nebi adlı eserinde beyitler halinde yazılan konular aşağıdaki şekildedir:

1.Bölüm: 11 beyitten oluşmaktadır. Allah'a şükür ile başlanan eserde Allah'ın bazı sıfatları sayıldıktan sonra O'nun büyüklüğünü konu edinen beyitler işlenmiştir.

2.Bölüm: 13 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'e salat ve selam adlı konular işlenmiştir.

3.Bölüm: 21 beyitten oluşmaktadır. Mevlit okumanın faziletleri, mevlidin okunduğu hanenin kaza ve belalardan uzak kalacağı, mevlit için harcanan paranın ne kadar sevap getireceği adlı konular işlenmiştir.

4.Bölüm: 33 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.) nurunun yaratılışı, kâinatın yaratılışı, Ümmet-i Muhammedî'nin diğer ümmetlerden üstünlüğü adlı konular işlenmiştir.

5.Bölüm: 39 beyitten oluşmaktadır. Hz. Âdem'in yaratılışı, meleklerin Hz. Âdem'e secde edişi adlı konular işlenmiştir.

6.Bölüm: 11 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed'in soyunun temiz ve pak olduğu ile atalarının isimleri adlı konular işlenmiştir.

7.Bölüm: 35 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in babasının doğumu ile Hz. Muhammed'in ana rahmine düştüğü ile ilgili konular işlenmiştir.

8.Bölüm: 20 beyitten oluşmaktadır. Yahudilerin Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in babası Abdullah'ı öldürmek istemeleri ve Yahudilerin nasıl planlar yaptıkları adlı konular işlenmiştir.

9.Bölüm: 50 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in babası Abdullah ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in annesi Amine ile evlenmesi, düğünlerinin yapılması adlı konular işlenmiştir.

10.Bölüm: 25 beyitten oluşmaktadır. Hz. Amine'nin hamileliği, hamileyken her ay bir peygamberin onu müjdelediği adlı konular işlenmiştir.

11.Bölüm: 27 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu, doğduğunda oluşan bazı olayların anlatıldığı konular işlenmiştir.

12.Bölüm: 21 beyitten oluşmaktadır. Bu bölümde "Merhaba" bölümü vardır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bazı sıfatları işlenmiştir.

13.Bölüm: 18 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu esasında vuku bulan olayların konusu işlenmiştir.

14.Bölüm: 21 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğduğu gün gerçekleşen mucizelerin konusu işlenmiştir.

15.Bölüm: 58 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.)'in sütannesi Halima Sadiya'nın Mekke'ye gelişi ve Hz. Peygamberi götürmesi işlenmiştir.

16.Bölüm: 25 beyitten oluşmaktadır. Sa'diyan kervanının Mekke'den dönüşü konusu işlenmiştir.

17.Bölüm: 69 beyitten oluşmaktadır. Hz. Peygamberin süt annesi Halima Sadiya'nın Sa'diyan aşiretinde olması, Onun oraya gitmesi ile her yerin bereketlendiği, hayvanların bol süt verdiği adlı konular işlenmiştir.

18.Bölüm: 49 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Mekke'ye dönüşü ve O'nun bazı sıfatları işlenmiştir.

19.Bölüm: 25 beyitten oluşmaktadır. Sonuç bölümüdür. Bu bölüm adeta mevlidin özeti olup özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sıfatlarından bahsetmektedir.

Süleyman Çelebi'nin Mewlida Pêxember mevlidinin konuları:

Mewlida Pêxember; bir önsöz, Latin harfleriyle yazılan beyitler, dua, sözlük ve Latin harfleriyle yazılmış beyitlerin tekrar Arap harfleriyle yazılmasından oluşmaktadır.

Şair eserin önsöz kısmında; “mevlidi niçin yazdığını, son zamanlarda dünyada milliyetçiliğin hızla yayıldığını, mevlidin tarih içinde nasıl geliştiğini, burada mevlitlerin, özellikle Bateyî mevlidinin bazı kısımlarının yanlış olduğunu, mevlidi niçin hem Arap hem de Latin harfleriyle yazdığını belirtmiştir. En sonunda ise mevlidi okuyandan kendilerini hatırlayıp kendilerine dua etmelerini” istemiştir (Kurşun,2010:5-15).

1.Bölüm: 18 beyitten oluşmaktadır. Allah’a şükür ile başlayıp, Allah’ın insanı yaratmadaki amacı, melekleri yaratıp ona secde etmeleri gerektiği, şeytanın buna uymadığı, insanoğluna peygamber gönderdiği adlı konular işlenmiştir.

2.Bölüm: 20 beyitten oluşmaktadır. İslamiyet öncesi Arapların durumu, bu dönemde zorbalık ve barbarlığın ne kadar sıradanlaştığı, putperestliğin çok yaygın olduğunu, fakir ve köle haklarının olmadığı adlı konular işlenmiştir.

3.Bölüm: 26 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in kişiliği ve adaleti ile fakirleri ve kadınları nasıl koruduğunu anlatan konular işlenmiştir.

4.Bölüm: 25 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in doğumu, fakirlikten dolayı Mekke halkının yeni doğan çocuklarını sütanneye verdikleri, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Halime Sadiye’ye verilmesi, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in gençliğinde ticaret yapması, Onun Kâbe’yi inşa ederken hakemliği, Hira Dağına gitmesi ve vahyin gelişi adlı konular işlenmiştir.

5.Bölüm: 13 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in fiziksel yapısı, kişiliği ve bazı özellikleri adlı konular işlenmiştir.

6.Bölüm: 15 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in ev ve ailesi ile ilişkisi, ev işlerinde hanımlarına yardım ettiği, kölesine iyi davrandığı, hanımlarıyla sohbet ettiği, evde yiyecek olmazsa dahi mutlu olduğu gibi konular işlenmiştir.

7.Bölüm: 25 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in toplum içindeki hal ve hareketleri ile davranışları, onunla diyalogda bulunan kişilerin Ona hayran kaldığı, toplumda hep öncü olduğu, daima küfür ve zulme karşı olduğu, kendi işini kendisi yaptığı adlı konular işlenmiştir.

8.Bölüm: 25 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in öksüz ve yetimlerle ilişkisi, onlara nasıl davranılması gerektiği, Onun en sevdiği eşyaları başkalarına hediye verdiği adlı konular işlenmiştir.

9.Bölüm: 16 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in işçilere ne kadar önem verdiği, onların çalışmasının ibadet olduğu, işçi ücretlerinin zamanında verilmesi gerektiği, insanın geçimini sağlayabilmesi için çalışması gerektiği adlı konular işlenmiştir.

10.Bölüm: 9 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in gerek insan olsun gerek hayvan olsun onlara karşı ne kadar merhametli olduğu adlı konular işlenmiştir.

11.Bölüm: 11 beyitten oluşmaktadır. Zengin, fakir veya bilinen, bilinmeyen herkesin adaletin önünde eşit olduğu, önceki kavimlerin uymadığından helak oldukları adlı konular işlenmiştir.

12.Bölüm:9 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in çok cömert olduğu, ondan bir şey istenildiği zaman hayır demediği adlı konular işlenmiştir.

13.Bölüm: 14 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hep şükreden biri olduğu, ayakları şişinceye kadar gece namazlarını kıldığı Kur'an-ı Kerim'in indiriliş sebebi adlı konular işlenmiştir.

14.Bölüm: 7 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in her zaman Allah'a yalvardığı adlı konular işlenmiştir.

15.Bölüm: 43 beyitten oluşmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in garibanlar için ahlakının yumuşak olduğu, zalimler için ise sert olduğu, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in tebliğine önce çevresinden başladığını, onun peygamberliği döneminde ne kadar eziyet çektiği adlı konular işlenmiştir.

Eserlerin Bölümleri

Her iki eserde de bölüm başlıkları yazılmış ancak Mewlid-i Nebi'nin bazı basımlarında bölüm adları bulunmamaktadır. Her iki eserde de beyitler arasında tekrar edilen nakaratlar bulunmaktadır. Mewlid-i Nebi'de Mewlida Pêxembere göre beyitler biraz daha uzundur.

Mevlitlerde genel olarak nakaratlar oldukça fazla yer almaktadır. Bunun nedenini Demirel eserinde beyitlerin belli aralıklarla tekrarının okuyucunun / dinleyicinin ilgi ve dikkatini daha canlı tutmak amacıyla söylenmiş olabileceğini ifade etmektedir." (Demirel,2014: 8)

Edebi Sanatlar

Her iki mevlitte de edebi sanatlar çok kullanılmıştır. Bazı edebi sanatlar çok, bazıları ise az kullanılmıştır. Aşağıda bazı edebi sanatların tanımı verilmektedir. Bunun yanında her iki mevlitten örnekler yer almaktadır.

"Cinas: Yazılış ve söylenişleri aynı, anlamları farklı olan sözlerin aynı dize ya da beyit içinde kullanılması sanatına cinas denir" (Yıldırım, 2010: 53).

Mela Hüseyne Bateyî mevlidinde cinas sanatı bulunmamaktadır.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

*Wî di her hal û di her karê **xwe da***

*Her bi lave tim xwe davête **Xweda***

Kürtçede “xwe da” kelimesi “kendine” anlamına gelmektedir. “Xweda” kelimesi ise “Allah” anlamına gelmektedir. Cinas sanatı ise yukarıda da belirtildiği gibi yazılışları aynı anlamları farklı olan kelimeler arasından yapılır. Bu nedenle yazılış olarak “xwe da” kelimesi her dizenin sonunda aynı olsa da anlamları itibariyle farklıdır.

İştikak: Sözlük anlamı “türeme”dir. Edebi bir terim olarak iştikak, “aynı kökten türeyen kelimeleri bir arada bulundurma sanatı”dır. Bu sanata başvurmanın amacı hem anlam pekiştirmek hem de ahenkli bir anlatımı sağlamaktır” (Yıldırım, 2010: 54).

Mela Hüseyne Bateyî mevlidinde:

Hate emrê padişahê layezel

Malîk-ul mulkê celîlê zulcelal

Beyitte geçen “malik” ve “mülk” kelimeleri Arapça kökenli kelimelerdir. Bu iki kelime köken itibariyle “m,l,k” seslerinden türemiştir. Dolayısıyla bu iki kelime iştikak sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN’un mevlidinde ise;

Min çi bikra ne d’go boçi ev tekir

Min çi nekra ne d’go çerr te ev nekir

Yukarıdaki beyitte bulunan “bikra, nekra ve nekir” kelimeleri Kürtçe kökenli kelimelerdir ve bu üç kelime “kirin” kökünden türediği için iştikak sanatına örnektir.

Nida: Çok şiddetli his ve heyecanları ifade etmek için başvurulan bir sanattır. Çoğu zaman “ey, yâ, vâh, eyvâh, âh” gibi ünlem edatlarıyla yapılır (Külekçi, 2011: 41).

Mela Hüseyne Bateyî mevlidinde;

Ber tû bada her zeman û an û hin

Ey Muhammed sed hezaran aferin

Beyitte bulunan “ey” seslenme edatı nida sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN’un mevlidinde ise;

Serwerê ewladê Adem ev Nebî

Ma ne sêwî hate dunyê? Ya rebî!

Beyitte bulunan “ya” seslenme edatı nida sanatına örnektir.

İstifham: Soru sormak demek olan istifham, edebi bir terim olarak dikkatleri bir ifade üzerinde toplamak ve düşünceleri öğrenmek için soru sorularak yapılan sanattır. Bu sanatta genellikle “hangi?, ne?, kim?, niçin?, gibi soru edatları sorulur (Yıldırım, 2010: 55).

Mela Hüseyinê Bateyî mevlidinde;
 Ya qelem binwîs bi emrê padîşah
 Ez **çi** binwîsim bi ferman ya îlah?

Beyitte bulunan “çi” soru edatı istifham sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN’un mevlidinde ise;

Kî çi ye? Xo her wisa nîşan dîke
 Kes nikare teb’ê xwe nîhan bike

Beyitte bulunan “kî” soru edatı istifham sanatına örnektir.

Tezat: Anlamları birbirine zıt iki veya daha fazla kelime ya da ifadeyi birlikte kullanma sanatına tezat denir. Bu sanat bir nevi diyalektik sayılır” (Yıldırım, 2010: 55).

Mela Hüseyinê Bateyî mevlidinde;

Merheba ey sîrrê furqan merheba
 Merheba **dermanê derdan** merheba

Aynı beyit içerisinde geçen “derman” ve “dert” kelimeleri birbirinin zıddı olduğundan dolayı tezat sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN’un mevlidinde ise;

Adem û dola wî kirne karsîpar
 Dê biparêzin zemînê **jor** û **xwar**

Aynı beyit içerisinde geçen “jor” ve “xwar” kelimeleri birbirinin zıddı olduğundan dolayı tezat sanatına örnektir. (jor: yukarı/ xwar: aşağı)

İktibas: Kelime anlamı ateşten köz almak olan iktibas, edebi bir terim olarak Kur’an veya hadisten bir parçayı aynen veya anlamca alıp onu bir şiir veya nesir cümlesinde kullanma sanatıdır” (Yıldırım, 2010: 56).

Mela Hüseyinê Bateyî mevlidinde;

Wa Muhemmed got û rabûn mêr û jin
 Gotî Haris: **Ey Helîma way li min**

“Ey Helîma way li min” ifadesi bir hadisten alıntı olduğundan dolayı iktibas sanatına örnektir. (Ey Helîma way li min: Ey Halime vay bana)

Mela Süleyman KURŞUN’un mevlidinde ise;

Dest bi her tiştî bi **Bismillah** dikir
 Her di dawî de dikir hem û şikir

“Bismillah” ifadesi ayetten alıntı olduğundan dolayı iktibas sanatına örnektir. (Bismillah: Allah’ın adıyla başlarım)

Telmih: İfade içinde zikretmeksizin herhangi bir kıssaya, geçmişteki bir olaya, meşhur hikâyelere, efsanelere, malum bir şahsa, çeşitli inanışlara, ayetlere veya bir hadise ya da yaygın bir atasözüne işaret etme sanatıdır. (Külekçi, 2011: 42)

Mela Hüseyne Bateyi mevlidinde;

Fexrê İbrahim û İsmail û Nûh

Mustafayê ba wefayê ba futûh

İbrahim ve İsmail Peygamberler ile kurban olayı hatırlatılmıştır. Bundan dolayı telmih sanatına örnek vardır.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

Da li dadgaha qiyamet kes nebê

Min nizan'bu ev felaket waye tê

Mahşer olayı hatırlatılarak telmih sanatı yapılmıştır. (Dadgah: mahkeme)

Tenasüp: Aralarında ilgi bulunan en az iki sözcük, terim ve deyim ikinci bir anlam kastetmeksizin bir dize ya da beyit içinde kullanma sanatıdır" (Yıldırım,2010: 58).

Mela Hüseyne Bateyi mevlidinde;

Ew Xwedayê bê nezîr û zulcelal

Bê mîsal û bê heval û bê zewal

Beyitte geçen bê nezîr, bê zulcelal, bê mîsal, bê heval, bê zewal adlı isimler Esmâ'ül Hüsna'ya örnek olduğu için tenasüp sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

Ev heyin çêkir bi nexş û rist û rez

Naçe der tişteki ji wî emrê bi hêz

Beyitte geçen nexş, rist, rez kelimeleri tenasüp sanatına örnektir.

Mübalağa: "Herhangi bir şeyi veya olayı abartarak söyleme sanatına denir" (Yıldırım,2010: 59).

Mela Hüseyne Bateyi mevlidinde;

Serfê mewlûda me yek dirhem fer e

Hemberê yek kohê zêrê ehmer e

Beytin manası; "Kim mevlit için bir kuruş para harcarsa onlarca altın harcamış gibi olur" ifadesi abartıya yani mübalağa sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

Ew li ber jaran ji pembo nermtir e

Lê li pêş haran ji agir germtir e

Beytin manası; Hz. Muhammed (sav) fakirlerin yanında pamuktan daha yumuşak, sert olanların yanında ise ateşten daha kızgındır” bu ifadede de abartı yani mübalağa sanatına başvurulmuştur.

Teşbih: Anlatıma güç kazandırmak için aralarında benzerlik bulunan iki şeyden birini diğerine benzetme sanatına teşbih denir” (Yıldırım,2010: 61).

Mela Hüseyne Bateyî mevlidinde:

*Bû **wekî durra sipî** wê seetê*

Xewe da der cuyibarê Cennetê

Beyitte geçen “*wekî durra sipî*” ifadesi ile Hz. Muhammed (sav) beyaz bir inciye değerli bir mücevhere benzetilmiştir.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

Hewcadarî wê demê b'wehya Xweda

*Wek **dilê sotî** ji 'îşqê bit geda*

Beyitte geçen “*dilê sotî*” ifadesi ile şair insanı yanmış gönle benzetmiştir.

İsti'are: Bir sözü benzetme amacıyla kendi anlamı dışında iğreti bir anlamda kullanma sanatına isti'are (iğretileme)denir. Başka bir ifadeyle benzeyen ya da kendisine benzetilenden sadece biriyle yapılan teşbih sanatına isti'are denir. Bir sanatın isti'are olabilmesi için iki şart gerekir. Birincisi ilgili kelimenin benzetme amacıyla kullanılması, ikincisi de bu kelime yan anlamda değil mecazi anlamda kullanılmasıdır” (Yıldırım,2010: 62).

Mela Hüseyne Bateyî mevlidinde;

Nagîhan fikrî weheb dî ji asîman

*Hate xwarê **leşkerê rûhaniyan***

Beytin ikinci dizesinde geçen “leşkerê rûhaniyan” ifadesi ile anlatılan ruhani askerlerden kasıt melekler olduğu için isti'are söz sanatı vardır.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

Merheba yarê belengaz û geda

Merheba terka Bilala qet neda

Beytin ikinci dizesinde geçen “Merheba terka Bilala” ifadesi ile kastedilen sadece Hz.

Bilal değil Hz. Bilal'in şahsında tüm fakir ve garibanlar olduğu için isti'are sanatı vardır.

Tekrir: Manayı kuvvetlendirmek maksadıyla manzum ya da mensur bir parçada aynı kelimeyi veya kelime gruplarını birkaç defa tekrarlanmasıdır (Külekçi, 2011: 41).

Mela Hüseyinê Bateyî mevlidinde;

Merheba ey sirrê furqan merheba

Merheba dermanê derdan merheba

Beyitte geçen “merhaba” kelimeleri tekrar edildiği için tekrar sanatına örnektir.

Mela Süleyman KURŞUN'un mevlidinde ise;

Merhaba ey 'ebdê Salih xweş were

Merhaba derdê dila ra dawer e

Beyitte geçen “merhaba” kelimeleri tekrar edildiği için tekrar sanatına örnektir

Kafiye ve Redif:

Mele Süleyman KURŞUN'un eserinde ahenk unsurları kafiye ve redif ile sağlanmıştır. Bu kafiye ve redifler genellikle (yaklaşık %85) Kürtçe kelimelerden oluşmaktadır. Bu kelimelerin ağırlıklı kısmı isim soylu sözcüklerden sağlanmaktadır. Fiil soylu sözcükler çok kullanılsa da genel olarak isim soylu sözcükler kullanılmıştır.

İsim soylu sözcüğe örnek;

*Ev heyin çêkir bi nexş û rist û **rêz***

*Naçe der tişteki ji wî emrê bi **hêz***

Fiil soylu sözcüğe örnek;

*Keç biçûkên xwe, bi xwe binax **dikin***

*Nav û mêlak û dilê jar dax **bikin***

Eserde kısmen de olsa (yaklaşık % 15) Arapça kelimeler ile kafiye ve redif kullanılmaktadır. Bu kelimelerin bazıları dini terimlerdir.

Örnek:

*Merhaba gel kir bi torîf û **edeb***

*merhaba rakir çi peyva bê **sebeb***

Mele Hüseyinê Bateyî'nin eseri ise yazıldığı döneme göre Arapça kelimelerin etkisi altındadır. Ancak beyitleri incelendiğinde özellikle Kürtçe fiillerin sıkça kullanıldığı göze çarpmaktadır. Kafiye ve redif genellikle Arapça kökenli kelime-

lerle sağlansa da beyit içlerine özenle serpiştirilmiştir. Kürtçe fil soylu sözcükler hemen göze çarpmaktadır.

*Hem ji Abdulmüttelîb **bû hamile***

*Fatime hem mûddetes **bû kamile***

Dil ve Üslup Özellikleri

Bu iki eserin dil ve üslup özellikleri incelendiğinde Mele Hüseyinê Bateyî mevlidi Arapçanın etkisinde çok kaldığı görülmektedir. Bazı beyitlerin tamamı Arapça yazıldığı anlaşılmaktadır.

Ma rameyte îz remeyte gûşidar

destê wî destê xweda der kar û bar

Sellî ya Rebbî 'ela xetm-îr rusûl

Ma yemûc-ul 'aşîqune fis-subûl

Mele Süleyman Kurşun ise dili ustaca kullanmasına rağmen az da olsa eserde dilbilgisi hataları mevcuttur. Örneğin;

Merheba yarê belengaz û geda

*Merheba terka **Bilala** qet neda*

Burada “Bilala” sözcüğü çoğul olduğu için “Bilalan” olması gerekmektedir. Ayrıca dua bölümünün başlığı olan “Dua’yê mevlidê”deki dua kelimesi eril olduğundan dolayı “dua’ya mevlidê” şeklinde olmalıdır. Ancak şair dua kelimesini çoğul anlamında kullanmak istemişse “dua’yên mevlidê” demesi gerekmektedir.

Bunun yanında şair dini terim ve tabirler hariç neredeyse eserin tamamında Kürtçe terim ve tabirleri kullanmıştır. Fakat çok az da olsa diğer dillerin (Türkçe, Farsça) etkisinde kalmıştır. Örneğin; “Baş e, ma ew çi perhîz e? Ê ev çi tirşiya lahanê ye?” (İyi de bu ne perhiz ve bu ne lahana turşusu) deyiminin Kürtçede birebir karşılığı bulunmamaktadır. Şair bu deyimini Türkçeden tercüme edildiğini bizlere düşündürmektedir. “Merhaba Bölümünde” ise şair; “Xweş amedî” (hoş geldiniz) ifadesi ile Farsçanın etkisinde olduğunu göstermiştir.

Her iki eserde de kendi dönemlerine göre başarılı bir dil kullandıkları anlaşılmaktadır. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde ise Bateyî’nin mevlidi bir edebiyat şaheseridir.

Mewlid-i Nebi’nin Mewlida Pêxember Üzerindeki Etkisi:

Bateyî mevlidi kendisinden sonra yazılan hemen hemen bütün mevlitlere kaynaklık etmesi ve ilham kaynağı olması açısından önemli bir kaynaktır (Yanmış, 2012:12).

Bateyî mevlidi, Kürtçe olarak yazılan tüm Kürtçenin Kurmanci lehçesinde yazılan mevlitlerin yazılmasına ilham kaynağı olduğu gibi, Mele Süleyman KURŞUN’un Mewlida Pêxember eserinin yazılmasına da ilham kaynağı olmuştur.

Ancak Mele Süleyman KURŞUN'un mevlidini yazma nedeni; Bateyî mevlidindeki kusurları, yanlışlıkları ve eksiklikleri göstermektir. Konuya açıklık getirmesi açısından Mevlida Pêxember'de peşgotin (önsöz) bölümünde Mele Süleyman KURŞUN'un, Bateyî mevlidi ile ilgili bazı bölümlerini tercüme ederek bu kusur ve eksiklikler konusundaki görüşlerini açıkça görmek mümkündür:

Çok dikkat çekicidir ki; Kürtler matem, eğlence, güzel zamanlarda, sıkıntılarda, doğum ve ölümlerde mevlit verirler. Yaklaşık 550 yıldır Seydayê Bateyî mevlidi okutulmaktadır. Bu mevlit Hz. Muhammed (s.a.v.)'e iftira ve karalama isnatlarında bulunduğundan dolayı Kürtlerin günah işlediklerini iddia etmektedir (Kurşun, 2010: 5-15).

<i>Gotî wî Peyxemberê 'alî şîfet</i>	<i>Mewlida min her kesê mazin biket</i>
<i>Ez şefî'ê wî me roja meşherê</i>	<i>Dê vexut ew tasek ava kewserê</i>
<i>Serfê mewlida me yek dîrhem fer e</i>	<i>Hemberê yek kûhê zêrê ehmer e</i>
<i>Fîsebilillah bibexşî ber feqîr</i>	<i>Qedrê Mevlidê bizanin hûn kebîr</i>

Her kim mevlit için bir miktar para harcarsa, Allah yolunda fakirlere altından bir dağı harcamış gibi olur. Gerçekten, insan bu mevlidin neresini tutacağını, nereye bakacağını bilemiyor (Kurşun, 2010: 5-15).

Gerçekten halk umut, rüya ve hayal ile mücadeleden uzaklaştırılmaktadır. Cennet o kadar ucuzlamıştır ki kişinin kapısının önüne gelse dahi kimse onu almayacaktır. Bundan daha büyük bir felaket olabilir mi? Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. 'Kiyamet gününde en büyük acı odur ki; alimin ilmi ile amel etmemesidir.' Allah'ım! alimlerin halkımızın başına neler getirdiğini bir tek sen bilirsin. Halbuki Hz. Muhammed (s.a.v.)'den yüzyıllar sonra mevlit ortaya çıkmıştır. Kürt alimleri bu yalan ve iftiraları ortadan kaldıramamıştır. İnan ki din konusunda toplumumuzda yapılan yanlışlar doğrulardan daha fazladır. Bunları dile getirirken bazıları bize; mevlitler sayesinde dilimiz korunmuştur derler. Doğrudur, ancak bu tarafı doğrudur diye bunu savunacak değiliz. Bundan dolayı, artık dilimizi korumak adına bunu yapmak zorunda da değiliz. Kürtlerin tümü yazar olsa bile yüzyıllardır yapılan o yanlışları düzeltmeyebilirler. Gerçek şudur ki; mevlidin sevabına ister inanalım ister inanmayalım, halkı bir araya getirme misyonu nedeniyle mevlide dikkat edilmelidir. Ona dikkat ederken de Allah'ın lanetine neden olacak yalanlardan uzak durulmalıdır. Kürt alimleri, Bateyî mevlidinin içerik olarak ağır olduğunun farkına varmışlar fakat bunu tam kavrayamamışlardır. Bundan dolayı Bateyî mevlidini incelemiş ve iftira ile yalanların tespitinde bulunmuşlardır. Biz de bu iftiraların farkına vardık. Fakat önceleri şairlik hakkındaki düşüncelerimiz olumsuz olduğundan bunu önemsemedik. İşte bu sebeplerden dolayı 'Mewlida Pêxember' adlı eserimizi yazmaya karar verdik (Kurşun, 2010: 5-15).

Sonuç

Bu çalışmada Mele Hüseyin Bateyî'nin "Mevlid-i Nebi" adlı eseri ile Mele Süleyman Kurşun'un "Mewlida Pêxember" adlı eserleri konu, şekil ve edebi bakımlardan incelenmiştir. İnceleme sonucunda Mewlid-i Nebi Kürtçe'nin Kurmanci lehçesini konuşan medreselerde Kur'an-ı Kerim'den hemen sonra okutulduğu için bu mevlit, 'Kürtçe mevlit' terimiyle adeta özdeşleşmiştir. Mevlid-i Nebi ismiyle basılan mevlitlerde yazarın ismi Hasan el-Ertoşî yazılmaktadır. Fakat yazar; Molla Bateyî veya Melayê Bateyî gibi adlarla da bilinmektedir. Hasan el-Ertoşî ismi halk arasında pek kullanılmamaktadır. Konu hakkında yapılmış çalışmalarda da Molla Hüseyin Bateyî ismi kullanılmaktadır.

Mewlid-i Nebi adlı eserde bazı beyitlerin hepsinin Arapça olması ve diğer beyitlerde Arapça kelimelerin çok kullanılması mevlidin dil ve üslup bakımından Arapçanın tesirinde çok fazla kaldığı anlaşılmaktadır. Bateyînin mevlidinde Hz Muhammed (sav)'in hayatından çok, onun mucizeleri ve mevlit okumanın faziletleri gibi konular işlenmiştir.

Mewlida Pêxember adlı eserin en önemli özelliği ise; Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatını anlatmaktan ziyade onun ahlakına yer vermesidir. Kurşun'un, mevlidinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatına 'Merhaba' faslı ile başlanmaktadır. Daha sonra ahlakına yer verilmiştir. Mevlitte Hz. Muhammed (s.a.v.)'in dünyaya gelişi ve mucizeler ile ilgili konular verilmemiştir. Mewlida Pêxember adlı eserin dil özelliklerine bakıldığında ise; Arapça dini kelime ve tabirler dışındaki bütün ifadeler Kürtçe olarak yer almıştır.

Her iki mevlitte de "teşbih, istiare, tekrar, istifham, mübalağa, tenasüp, tezat, iktibas, iştikak, cinas, nida, telmih..." gibi edebi sanatlar çokça kullanılmıştır. Mewlid-i Nebi adlı eserde ise mübalağa sanatına çok yer verilmiştir.

Kaynakça

- Bateyî, Molla Hüseyin, *Mewlid-i Nebi*, Ayfa Basım Yayın, baskı yeri ve tarihi yok.
- Çağmar, M. Edip, *Edebi Açından Arapça Mevlidler*, İlahiyat Yayınları, Ankara 2004.
- Demirel, Şener, *Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat adlı Eseri ile Behiştî Ahmed Sinan Çelebi'nin Viladet-i Resûl Adlı Eserinin Karşılaştırılması*, Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü, 2014.
- Eroğlu, Süleyman, *Edebî Bir Tür Olarak Mevlitler- Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler*, U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2010.
- İçli, Ahmet, *Yaratılışın Öyküsü Olarak Mevlid: Mevlid ve Mitolojisi*, Turkish

Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012.

İlhan, Ziver, Teza Lîsansa Bilind, *Mevlûda Mela Hüseyinê Bateyî (Metn û lêkolîn)*, Zanîngeha Mardîn Artuklûyê Enstîtuya Zimanên Zindî yên li Tirkîyeyê Şaxa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî, 2013.

Kızıl, Hayreddin, *Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevritlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi*, Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, 2012.

Kızıl, H., Şingâr, C., Çetin, R., Ceribandinek Li Ser Senifandina Mevlûdên Kurdiya Kurmancî Li Gorî Mijarên Wan, *International Journal of Kurdish Studies*, 2015.

Kurşun, Mela Silêman, *Mevlida Pêxember*, Beroj Yayınları, İstanbul, 2010.

Kurşun, Molla Süleyman, *Rêbaz Diwana Yekem (1. Divan)*, Adar Yayınları, İstanbul 2002.

Külekçi, Numan, *Divan Edebiyatından Seçmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.

Sadinî, M. Xalid, *Mela Hüseyinê Bateyî Jiyan, Berhem û Helbestên Wî*, Nûbihar Yay. İst., 2013.

Şengün, Necdet, "Hz. Fatıma Mevlidi ve Vesiletü'n-Necat İle Mukayesesi"; *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008.

Timurtaş, Faruk, *Mevlid Süleyman Çelebi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

Yanmış, Mehmet, *Diyarbakır'da Mevlid Geleneği ve Bazı İller ile Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Uludağ İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt:21 sayı:1 2012.

Yergin, Mehmet, "Mevlidê Mela Ehmedê Xasî de Tesîrê Mevlidê Mela Hüseyinê Bateyî"; *International Journal of Kurdish Studies*, No.1/1, 2015.

Yıldırım, Kadri, Çeviri ve Kavramsal Tahlil: Ehmedi Xanî Mem û Zîn, Avesta Yayınları, 2010.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Hasan_Ertuşı.